

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Krakowie

LKR.4101.031.03.2014

P/14/029

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/029 – Digitalizacja dóbr kultury w Polsce ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli - Delegatura w Krakowie
Kontrolerzy	1. Barbara Madejska, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92194 z 10 grudnia 2014 r.;
	2. Andrzej Lis, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92194 z 3 grudnia 2014 r.
	(dowód: akta kontroli str. 1-4)
Jednostka kontrolowana	Archiwum Narodowe w Krakowie, ul. Sienna 16, 34-960 Kraków (<i>Archiwum</i>)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Barbara Berska - Dyrektor Archiwum
	(dowód: akta kontroli str. 5)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie² działalność Archiwum w zakresie digitalizacji dóbr kultury w latach 2011-2014.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Działania podejmowane przez Archiwum umożliwiły przeprowadzenie zaplanowanych prac cyfryzacji zasobów archiwalnych i zapewniły odpowiednią jakość zdigitalizowanych materiałów oraz bezpieczeństwo ich przechowywania. Zorganizowano dwie pracownie wyposażone w sprzęt do digitalizacji zbiorów, opracowano niezbędne procedury postępowania, ustalono kryteria doboru materiałów, a także zasady sprawowania kontroli nad jakością cyfrowych baz zbiorów i ich katalogowania oraz nad spójnością cyfrową tych baz. Środki przyznawane Archiwum na podstawie umów zawartych z Narodowym Instytutem Audiowizualnym w ramach programu Kultura+ (priorytet Digitalizacja) zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem i rzetelnie rozliczone, a postępowania w sprawie udzielenia zamówień publicznych były prowadzone zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych³.

W latach 2012-2014 Archiwum zdigitalizowało znacznie więcej obiektów niż zakładały plany digitalizacyjne, zamieszone w załącznikach do wniosków o dofinansowanie zadań w ramach programu Kultura+⁴, przy czym łączna liczba zdigitalizowanych jednostek archiwalnych stanowiła zaledwie ok. 0,5% posiadanych zasobów. Zakres wykonanych prac wynikał m.in. z ustalonych przez Naczelnego Dyrektora Archiwum Państwowych zasad i kryteriów wyboru obiektów zaplanowanych do digitalizacji, zakładających poddanie takiemu procesowi części zasobu archiwalnego o szczególnej wartości historycznej, zagrożonego utratą, lub często udostępnianego. Podkreślić również należy, że ze względu na odrzucenie wniosku o dofinansowanie w ramach programu Kultura+ złożonego w 2011 r. oraz późne otrzymanie środków w 2012 r., Archiwum rozpoczęło digitalizację zbiorów dopiero pod koniec 2012 r.

¹ Kontrolą objęto lata 2011-2014 oraz lata wcześniejsze w zakresie dotyczącym ustalenia stanu faktycznego w ramach realizacji celów kontroli.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

³ Dz. U. z 2013 r. poz. 907 ze zm., dalej: ustawa Prawo zamówień publicznych.

⁴ W latach 2011-2014 Archiwum wytypowało do rocznych planów digitalizacji łącznie 1739 jednostek archiwalnych. Łączna liczba zdigitalizowanych jednostek dokumentacji aktowej w tym okresie wyniosła 4 723.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Efekty procesu digitalizacji zasobów kultury.

Opis stanu
faktycznego

1.1. Rodzaje obiektów dziedzictwa kulturowego

Według stanu na 31 grudnia 2014 r. w zasobach Archiwum znajdowało się 1 535,9 tys. jednostek archiwalnych (j.a.), na które składało się: 1 246,6 tys. j.a. dokumentacji aktowej, 124,1 tys. j.a. dokumentacji technicznej, 92,4 tys. j.a. dokumentacji kartograficznej, 37,2 tys. innych j.a. (materiałów ikonograficznych, plakatów, afiszów, mikrofilmów, klisz szklanych, tłoków pieczętnych, klocków drukarskich, albumów fotograficznych, widokówek, banknotów i medali pamiątkowych), 25,1 tys. j.a. dokumentacji fotograficznej, 6,3 tys. j.a. dokumentów pergaminowych i papierowych, 3,2 tys. j.a. pieczęci, 0,7 tys. j.a. filmów i 0,2 tys. j.a. nagrań dźwiękowych. Zasób Archiwum wynosił łącznie 24,5 km bieżących akt.

(dowód: akta kontroli str. 13, 392)

1.2. Kryteria wyboru obiektów do cyfryzacji

Kryteria wyboru obiektów zaplanowanych do digitalizacji ustalono w Strategii archiwów państwowych na lata 2010-2020⁵ oraz w zarządzeniu nr 13 Naczelnego Dyrektora Archiwum Państwowego z 29 czerwca 2011 r. w sprawie procedury digitalizacji zasobu archiwalnego archiwów państwowych. Dyrektor Archiwum wdrożył te procedury z dniem 2 stycznia 2012 r.⁶ Według przedmiotowych dokumentów digitalizacji podlegały materiały archiwalne: posiadające ewidencję w systemie informatycznym albo bazie danych, o najwyższej wartości historycznej, znajdujące się w złym stanie fizycznym, często użytkowane, w tym często udostępniane oraz akta stanu cywilnego i metrykalne. Określono również zasady przygotowania materiałów archiwalnych do digitalizacji, wymagania techniczne tego procesu, zasady i tryb kontroli skanów wzorcowych. Wdrożona przez Dyrektora Archiwum procedura digitalizacji była zgodna z zaleceniami Naczelnego Dyrektora Archiwum Państwowego (NDAP). W odniesieniu do parametrów skanów dokumentacji fotograficznej czarno-białej i kolorowej przewidziano stosowanie rozdzielczości 1200 dpi, tj. wyższej od rozdzielczości 600 dpi zalecanej w ww. zarządzeniu.

(dowód: akta kontroli str. 52-70, 71-87, 94-112, 120-121)

Archiwum we wnioskach o dofinansowanie zadań w ramach Wieloletniego Programu Rządowego (WPR) Kultura+ określało liczbę j.a. do digitalizacji lub planowaną liczbę skanów. I tak w planie do wniosku:

- nr 14405/11 złożonego 21 kwietnia 2011 r. na dofinansowanie zadania: „Budowa pracowni digitalizacyjnej w Archiwum Państwowym w Krakowie jako I etap długoletniej strategii digitalizacji zbiorów” – szacowano, że digitalizacja będzie wykonywana według planu na lata 2011-2015, który przewidywał wykonanie m.in. 800 tys. skanów dot. Teki A. Schneidera oraz 350,4 tys. skanów dotyczących C.K. Komisji Ministerialnej dla zniesienia ciężarów gruntowych w Krakowie;
- nr 22992/12/A2 złożonego 13 listopada 2012 r. na dofinansowanie zadania: „Budowa pracowni digitalizacyjnej w Archiwum Państwowym w Krakowie” – szacowano wykonanie ok. 40 tys. kopii (skanów) rocznie w latach 2012-2015;
- nr 35044/13/A2 złożonego 20 sierpnia 2013 r. na dofinansowanie zadania „Doposażenie pracowni digitalizacji o wielkoformatowy skaner dzielowy formatu A0” – szacowano (w okresie realizacji projektu – od 15 sierpnia 2013 r. do 31 lipca 2014 r.) wykonanie digitalizacji ok. 10 tys. kart pochodzących z zespołu Katastru galicyjskiego, a w następnych latach zeskanowanie całego zespołu;
- nr 486114/14/A1 złożonego 28 lipca 2014 r. na dofinansowanie zadania: „Digitalizacja akt metrykalnych i akt stanu cywilnego” – zaplanowano (w okresie realizacji projektu od 1 sierpnia 2014 r. do 31 lipca 2015 r.) digitalizację 74,4 tys. stron akt metrykalnych i stanu cywilnego. Założono, że w następnych latach prace będą kontynuowane w celu zeskanowania wszystkich akt metrykalnych z zasobu Archiwum.

⁵ Komunikat nr 1/2010 z dnia 23 grudnia 2010 r. w sprawie ogłoszenia Strategii Archiwów Państwowych na lata 2010-2020

⁶ Zarządzeniem nr 27 z 27 grudnia 2011 r. zmienionym zarządzeniem nr 5 z 25 stycznia 2013 r.

Głównym kryterium wyboru ww. zbiorów do digitalizacji była troska o dobry stan oryginałów w związku z ich częstym udostępnianiem. Decyzją Dyrektora z 28 grudnia 2013 r. wprowadzono normę wyznaczającą liczbę skanów zabezpieczających na skanerze, która wynosiła 600 skanów dziennie.

W ww. planach ustalono, że materiały archiwalne po zdigitalizowaniu zostaną przekazane do Centralnego Repozytorium Cyfrowego (CRC) w Narodowym Archiwum Cyfrowym (NAC) w celu ich upowszechnienia.

W 2014 r. Archiwum oszacowało, że 40,7 tys. j.a. dóbr kultury (1 948,9 tys. skanów), bezwzględnie powinno zostać objęte digitalizacją i udostępnione, w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa – Oś priorytetowa II. e-administracja i otwarty rząd, cel szczegółowy 4 – zwiększenie dostępności i wykorzystania informacji sektora publicznego, którego beneficjentem był NDAP. Oszacowania dokonano według wyznaczonych przez NDAP kryteriów wyodrębnienia zakładających pogłębienie wiedzy o dziedzictwie kulturowym i historii państwa polskiego⁷.

W okresie objętym kontrolą do digitalizacji wytypowano 1,7 tys. j.a dokumentacji aktowej na 1 535,9 tys. j.a. zasobu archiwalnego (0,11%). Zdigitalizowano 7,2 tys. j.a., w tym 4,7 tys. j.a. dokumentacji aktowej oraz 2,5 tys. j.a. dokumentacji kartograficznej. W badanym okresie 1,5 tys. j.a. poddano cyfryzacji w ramach usługi zewnętrznej oraz 0,5 tys. j.a. w ramach wolontariatu. Ze względu na brak infrastruktury technicznej do digitalizacji nie typowano dokumentacji kartograficznej.

(dowód: akta kontroli str. 32, 122-124, 126-150, 214, 221, 228, 315, 395)

Plany działalności bieżącej w zakresie digitalizacji zbiorów oraz sprawozdania „KN-1 działalność archiwalna” były sporządzane prawidłowo.

(dowód: akta kontroli str. 96-97, 368-372, 392-393)

Dyrektor Archiwum wyjaśniła, że NDAP i archiwa państwowe, w tym i Archiwum Narodowe, nie rozpatrują teoretycznych kosztów i czasu potrzebnego na digitalizację całego zasobu. Stan taki wynika, z następujących przyczyn:

- digitalizacja sama w sobie nie jest jedynym celem statutowej działalności Archiwum,
- corocznie zasób archiwalny zwiększa się o kilkaset metrów akt, więc szacowanie kosztów i czasu potrzebnego na digitalizację całego zespołu po roku byłoby nieaktualne,
- archiwum wchodzi w skład państwowej sieci archiwalnej, podlega NDAP i jest zobowiązane dobierać materiały archiwalne według ustalonych przez niego kryteriów. Kryteria te nie zobowiązują Archiwum do digitalizacji całego zbioru archiwalnego, lecz tych jednostek archiwalnych, które: posiadają najwyższą wartość historyczną, są w złym stanie technicznym, są często używane przez częste udostępnianie (monitorowane na bieżąco np. kataster galicyjski, akta metrykalne), lub zostały wskazane przez NDAP,
- podstawą wykonywania kopii cyfrowych materiałów archiwalnych są roczne plany digitalizacji zatwierdzone przez NDAP do końca października roku poprzedzającego rok którego plany dotyczą,
- plany digitalizacji determinują możliwości finansowe w tym zakresie.

W latach 2012-2014 w planach finansowych Archiwum w każdym roku budżetowym ujmowano kwoty środków niezbędnych na realizację zadań określonych we wnioskach do NDAP o dofinansowanie zadań w ramach WPR Kultura+ (łącznie w wysokości 575,3 tys. zł). Ujęcie tych kwot w planach budżetowych następowało po zwiększeniu planu finansowego Archiwum przez NDAP na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W 2011 r. nie ujęto w planie finansowym środków na sfinansowanie kosztów digitalizacji dóbr kultury, oszacowanych w związku z zadaniem pn. „Budowa pracowni digitalizacyjnej w Archiwum Państwowym w Krakowie jako I etap długoletniej strategii digitalizacji zbiorów”. Wniosek na ten projekt nie uzyskał wymaganej liczby punktów uprawniających do otrzymania dofinansowania.

(dowód: akta kontroli str. 32-33, 151-166, 167-182, 183-190, 191, 395-396)

⁷ Pomniki dziejowe państwa i narodu polskiego, Historia rodzin mieszkańców ziem polskich na przestrzeni dziejów; Administracja centralna i lokalna oraz wymiar sprawiedliwości na ziemiach polskich; Fotografie z zasobów archiwów państwowych; Losy państwa i narodu polskiego w XX wieku

W sprawie terminu przeniesienia w całości zasobów Archiwum na bezpieczne nośniki cyfrowe, Dyrektor Archiwum wyjaśniła, że przy obecnym poziomie technologii i wysokich kosztach utrzymania systemów, nie zakłada się – ani w Polsce, ani w świecie – objęcia digitalizacją całości zasobów archiwalnych. Działania takie byłyby bezcelowe, gdyż nie wszystkie materiały nadają się do archiwizacji i nie wszystkie jej wymagają.

Dyrektor Archiwum wyjaśniła również, że nie mogą być udostępnione on-line zasoby archiwów państwowych objęte ustawą o ochronie danych osobowych, oraz takie, co do których istnieje możliwość wykorzystania ich do celów przestępczych.

(dowód: akta kontroli str. 33)

Archiwum nie oszacowało kosztów pełnej cyfryzacji zbiorów – z podziałem na lata budżetowe, ponieważ – jak wyjaśniła Dyrektor Archiwum - prognozowanie tego typu przedsięwzięcia możliwe jest w ograniczonej perspektywie czasowej. Szczegółowe programy Archiwum przygotowywane są w ujęciu rocznym w ramach limitów zawartych w ustawie budżetowej, także w ujęciu zadaniowym.

(dowód: akta kontroli str. 33)

1.3. Zakres prowadzonej digitalizacji, koszty i efekty rzeczowe oraz źródła finansowania

Na nośniki cyfrowe przeniesiono w latach 2011-2014 – 7 185 j.a. zbiorów, z czego 30 j.a. – w 2011 r.; 1 017 j.a. w 2012 r.; 1 712 j.a. w 2013 r. oraz 4 426 j.a. w 2014 r.

Z ustaleń kontroli wynika, że do NAC przekazano do udostępnienia 483,9 tys. skanów, z czego 246,3 tys. w 2013 r. i 237,6 tys. w 2014 r.

We wskaźnikach rezultatów realizacji zadania do wniosku nr:

- 22992/12/A2 złożonego 13 listopada 2012 r. na dofinansowanie zadania: „Budowa pracowni digitalizacyjnej w Archiwum Państwowym w Krakowie” nie określono liczby skanów materiałów archiwalnych przewidzianych do wykonania, gdyż Operator WPR Kultura+ zmniejszył wnioskowaną kwotę o 26,9%. Spowodowało to przesunięcie możliwości zakupu skanera do grudnia 2012 r.,
- 35044/13/A2 złożonego 20 sierpnia 2013 r. na dofinansowanie zadania: „Doposażenie pracowni digitalizacji o wielkoformatowy skaner dzielowy formatu A0” określono, że zostanie wykonane 10 tys. skanów materiałów archiwalnych w 2013 r., a wykonano ich 12,7 tys.,
- nr 48614/14/A1 złożonego 28 lipca 2014 r. na dofinansowanie zadania: „Digitalizacja akt metrykalnych i akt stanu cywilnego” (w ramach usługi zewnętrznej) określono, że w latach 2014-2015 zostanie wykonane 74,4 tys. skanów materiałów archiwalnych. W umowie z wykonawcą tej usługi ustalono wykonanie 88,8 tys. skanów, w tym 45,8 tys. skanów do 10 grudnia 2014 r. Do 4 listopada 2014 r. wykonano 53,5 tys. skanów. na liczbę 45,8 tys. skanów ustalonych w umowie z wykonawcą w terminie do 10 grudnia 2014 r.

Nakłady poniesione na digitalizację zbiorów wyniosły 167,2 tys. zł, w tym ze środków własnych Archiwum – 120 tys. oraz 47,2 tys. zł z WPR Kultura+.

(dowód: akta kontroli str. 13, 131-150, 192--234, 298, 360)

Archiwum w latach 2012-2014 zawarło trzy umowy z Narodowym Instytutem Audiowizualnym (NInA) – Operatorem programu Kultura+ na łączną kwotę dofinansowania 619,6 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 213-214, 220, 227)

Wyniki kontroli wskazują, że Archiwum przestrzegało procedur określonych w umowach zawartych z NInA oraz zrealizowało określone w nich cele rzeczowe, tj.:

- wnioski (pierwotne) o dofinansowanie w ramach Wieloletniego WPR Kultura+ złożono w terminach ogłoszonych przez NInA;
- dysponowano prawem do nieruchomości, w których zlokalizowano pracownie digitalizacji (przy ul. Siennej 16 i Lubicz 25b w Krakowie) i wykonywano tam usługi digitalizacji;

- prowadzono wyodrębnioną ewidencję dokumentacji (ewidencji) finansowo-księgowej środków finansowych z WPR Kultura+;
- dokumenty finansowe (faktury) opatrzone klauzulą "Płatne ze środków finansowych WPR Kultura+" i opłacono je we właściwych terminach;
- stosowano procedury zamówień publicznych do dostaw i usług opłaconych ze środków pochodzących z dofinansowania w ramach WPR Kultura+;
- środki pochodzące z dofinansowania oraz wkład własny przeznaczono na działania wymienione we wnioskach do ww. umów zawartych z NInA, osiągnięto wskaźniki założone we wnioskach o dofinansowanie;
- rozliczono się z przyznanego dofinansowania (z otrzymanej kwoty w wysokości 575,3 tys. zł wykorzystano 572 tys. zł i zwrócono w terminie niewykorzystane środki w wysokości 3,3 tys. zł);
- w wymaganych terminach - do Operatora WPR Kultura+ przekazano raporty z informacjami o realizacji umów.

Z ustaleń kontroli wynika, że NInA nie kwestionowała przedkładanych przez Archiwum rozliczeń z realizacji zadań w ramach WPR Kultura+.

(dowód: akta kontroli str. 131, 151-190, 192-202, 213-281, 292, 295, 298)

Koszty związane z digitalizacją, poniesione przez Archiwum w latach 2012-2014 wyniosły łącznie 698,2 tys. zł, z tego:

- 572,2 tys. zł stanowiły środki z WPR Kultura+ poniesione na zakup sprzętu (518 tys. zł); digitalizację (47,2 tys. zł); zakup oprogramowania (5 tys. zł); inne tj. m.in. okablowanie, zestawy do czyszczenia sprzętu (2 tys. zł);
- 126 tys. zł stanowiły środki własne poniesione na prowadzenie digitalizacji (120 tys. zł); remont pomieszczeń (4 tys. zł); inne, tj. m.in. odkurzacz, oczyszczacz powietrza, wyposażenie (2 tys. zł).

W 2011 r. Archiwum nie poniosło żadnych kosztów związanych z digitalizacją.

W Archiwum prowadzona jest ewidencja kosztów w układzie rodzajowym, a nie w układzie kalkulacyjnym.

(dowód: akta kontroli str. 131, 298-310)

W ocenie Dyrektora Archiwum dofinansowanie uzyskane w latach 2012-2014 w ramach WPR Kultura+ nie było wystarczające, bowiem Archiwum nie otrzymało wnioskowanych kwot. Środki wnioskowane były każdorazowo pomniejszane, co skutkowało: (...) „uniemożliwieniem dokonania zakupu wszystkich planowanych urządzeń niezbędnych do realizacji planu digitalizacji oraz do czasowego przechowywania wygenerowanych kopii cyfrowych do momentu otrzymania pisemnej informacji z Narodowego Archiwum Cyfrowego o długoterminowym zabezpieczeniu przekazanych kopii do Centralnego Repozytorium Cyfrowego” (...).

(dowód: akta kontroli str. 34, 131, 213-234)

Dyrektor Archiwum wyjaśniła, że w okresie 2011-2014 r. w Archiwum nie stwierdzono utraty zbiorów.

Z ustaleń kontroli wynika, że ostatnia inwentaryzacja zbiorów została przeprowadzona w formie skontrum w latach 1995-1997 oraz w formie lustracji w latach 2002-2005. Stwierdzono wówczas utratę 4,2 tys. j.a.

(dowód: akta kontroli str. 15-27, 30-32, 37-43, 47-50, 398-400)

1.4. Przestrzeganie standardów digitalizacji

W latach 2011-2014 zdigitalizowano:

- 4 723 j.a. dokumentacji aktowej, zakwalifikowanej przez Archiwum do grup A i C (według publikacji pt. „Standardy w procesie digitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego” pod redakcją Grzegorza Płoszajskiego);
- 2 462 j.a. dokumentacji kartograficznej, zakwalifikowanej do grup A, B, G (według ww. publikacji).

Dyrektor Archiwum wyjaśniła, że przy wykonywaniu digitalizacji zbiorów archiwalnych Archiwum zostało zobowiązane do stosowania parametrów technicznych ustalonych przez NDAP w zarządzeniu nr 13 z dnia 29 czerwca 2011 r. oraz w „Katalogu dobrych praktyk digitalizacji materiałów archiwalnych”, tj. m.in. rozdzielczości 300 dpi.

Na podstawie oględzin wybranych losowo 34 kopii cyfrowych zdigitalizowanej dokumentacji aktowej oraz wybranych losowo 13 kopii cyfrowych zdigitalizowanej dokumentacji kartograficznej stwierdzono, że ww. skany wykonano na skanerach zakupionych w ramach dofinansowania ze środków WPR Kultura+, tj. odpowiednio na SCAN MASTER 1 oraz na skanerze ScanTECH, model 600i-fb A0. Uzyskano następujące minimalne parametry skanowania: format - TIFF bez kompresji, rozdzielczość: w poziomie – 300 dpi, w pionie 300 dpi, bitowa głębia (koloru) – 24, zgodnie z zarządzeniem nr 13 NDAP.

(dowód: akta kontroli str. 13, 71-93, 282-285, 289)

W specyfikacji istotnych warunków zamówienia dla skanerów, Archiwum określiło parametry umożliwiające osiągnięcie opisanych wyżej minimalnych wymagań technicznych:

- obsługiwane formaty plików wynikowych - TIFF i JPEG,
- rozdzielczość optyczna – 600 dpi,
- głębia koloru: wewnętrzna - 36 bit (kolor), zewnętrzna 24 bit (kolor), 8 bit (skala szarości).

(dowód: akta kontroli str. 292)

W procedurze digitalizacji ustalono zasady sprawowania kontroli nad jakością cyfrowych baz zbiorów i ich katalogowania oraz nad spójnością cyfrową tych baz. Zasady te określały m.in., że:

- kierownicy oddziałów aktowych Archiwum zobowiązani są do właściwego przygotowania materiałów archiwalnych wytypowanych do digitalizacji, m.in. przez sporządzenie w wersji elektronicznej dla każdego zespołu (zbioru): karty początkowej, metryczki oraz tablicy końcowej - zgodnych z układem materiałów archiwalnych;
- digitalizację mogli wykonywać upoważnieni, przeszkoleni pracownicy na skanerach poddawanych okresowej kontroli i kalibrowaniu przez pracownika odpowiedzialnego za koordynację i nadzór nad zadaniami związanymi z digitalizacją;
- określono minimalne lub zalecane parametry wykonywania kopii wzorcowych (w niektórych przypadkach np. fotografii małego formatu);
- ustalono, że przy gromadzeniu i przechowywaniu zbiorów plików kopii wzorcowych - ścieżka zapisu (struktura katalogów) skanów odpowiada układowi materiałów archiwalnych, w podziale na archiwa, zespoły (zbiory), serie i podserie, jednostki archiwalne;
- określono, że obowiązkowym etapem procesu digitalizacji jest kontrola jakości wykonania skanów pod względem wizualnym oraz pod względem poprawności zapisu struktury katalogów i nazewnictwa plików oraz kompletności zdigitalizowanej j.a., wykonywana nabeżąc przez operatora skanera oraz po zakończeniu skanowania przez pracownika nie uczestniczącego w tym procesie - koordynującego i nadzorującego proces digitalizacji.

Dyrektor Archiwum decyzją z 27 grudnia 2011 r. powierzył koordynację i nadzór nad digitalizacją pracownikowi posiadającemu wykształcenie informatyczne oraz przeszkolenie w zakresie digitalizacji i obsługi skanerów. Do jego obowiązków należała kontrola techniczna wykonanych kopii cyfrowych j.a. przed przekazaniem ich do CRC oraz: opracowanie rocznego planu digitalizacji, kontroli i kalibracji urządzeń służących digitalizacji zasobu archiwalnego, opracowanie harmonogramu pracy skanerów (na podstawie rocznego planu digitalizacji) i weryfikowanie liczby wykonanych skanów, uzgadnianie

sposobu odwzorowania cyfrowego w przypadkach naprzeciwległych stron materiałów archiwalnych, decydowanie o przeprowadzaniu obróbki graficznej wzorcowych kopii cyfrowych, wykonywanie kopii użytkowych ze skanów wzorcowych. Z wyjaśnienia złożonego przez ww. pracownika wynika, że jakość wykonanych kopii cyfrowych j.a. kontroluje pod względem wizualnym, poprawności zapisu struktury katalogów oraz kompletności.

Dyrektor Archiwum powierzyła również kontrolę jakości kopii wzorcowych j.a. (skanów) wygenerowanych przez innych operatorów laborantowi ds. digitalizacji. Pracownik ten uprzednio wykonywał kopie cyfrowe do publikacji oraz kopie cyfrowe obiektów w dziale digitalizacji w Archiwum Metropolitalnym w Londynie, a w Archiwum obsługiwał skanery, jako wolontariusz.

W okresie 2012-2014 wykonano kontrolę jakości 582,9 tys. skanów/kopii wzorcowych (wykonanych przez operatorów skanerów), tj. 6,5 tys. j.a. (90,5%).

Na przykładzie losowo wybranych 20 j.a. stwierdzono, że wykonanie kontroli jakości potwierdzone było w tzw. „tablicy końcowej”, tj. zgodnie z procedurą digitalizacji.

Z korespondencji z NAC wynika, że rzetelnie wykonywana była kontrola jakości kopii cyfrowych zdigitalizowanych materiałów archiwalnych Archiwum. NAC nie kwestionował jakości tych skanów i informował, że kopie wzorcowe zostały zabezpieczone w Centralnym Repozytorium Archiwów Państwowych, a kopie użytkowe udostępnione w serwisie szukajwarchiwach.pl.

(dowód: akta kontroli str. 52-70, 94-119, 282-285, 288-289, 295, 311-319, 321-322, 324-360, 396)

1.5. Czynniki opóźniające proces digitalizacji

W latach 2012-2014 rozpoczęcie cyfryzacji zbiorów uwarunkowane było terminami składania wniosków o dofinansowanie z WPR Kultura+ oraz koniecznością ich modyfikowania. W trzech przypadkach wnioski aktualizowano ponieważ Operator WPR Kultura+ pomniejszył kwoty wnioskowanych środków (wniosek nr 2292/12/A1 o 26,9%, nr 35044/13/A2 o 50% i nr 48614/14/A1 o 38%). W pozostałych dwóch przypadkach zachodziła konieczność korekt z powodu potrzeb wykorzystania po przetargach środków i przeznaczenia ich na zakup dodatkowych urządzeń i sprzętu do pracowni digitalizacyjnej, a także zamiany zakwalifikowania wydatków bieżących na inwestycyjne.

(dowód: akta kontroli str. 34-35, 131-150, 290-291)

Ustalone
nieprawidłowości

Nie stwierdzono nieprawidłowości w skontrolowanym zakresie.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działalność Archiwum w zakresie efektów procesu digitalizacji zasobów kultury.

2. Tworzenie infrastruktury dla zasobów cyfrowych

2.1. Możliwości lokalowe i kadrowe prowadzenia digitalizacji

Opis stanu
faktycznego

W dyspozycji Archiwum było 11 budynków, w tym sześć na terenie województwa małopolskiego (w Bochni, Nowym Sączu, Nowym Targu, Spytkowicach i Tarnowie), z czego pięć na terenie Krakowa (w dwóch utworzono pracownie digitalizacyjne).

W dobrym stanie technicznym było 10 budynków, a budynek w Bochni nie był użytkowany od 1 stycznia 2011 r.

(dowód: akta kontroli str. 290, 361-362)

Dyrektor Archiwum wyjaśniła, że obecne wyposażenie techniczne pracowni digitalizacyjnych oraz czasowe przechowywanie wygenerowanych kopii cyfrowych (w serwerowni), jak również obsada kadrowa służąca realizacji zadań związanych z digitalizacją są skorelowane i pozwalają na czasowe i planowe realizowanie zadań w obszarze digitalizacji zabezpieczającej.

(dowód: akta kontroli str. 367)

Zadania z zakresu digitalizacji dóbr kultury realizowało (wg stanu na 31 grudnia 2014 r.) sześciu pracowników posiadających stosowne kwalifikacje i doświadczenie zawodowe, które gwarantowało prawidłową realizację tych zadań. Grupa ta stanowiła 7,8% ogólnej liczby pracowników merytorycznych Archiwum liczącej 77 osób (wg stanu na 31 grudnia 2014 r.).

W Archiwum nie określono w formie pisemnej wymagań kwalifikacyjnych dla pracowników zajmujących się digitalizacją zbiorów. Dyrektor Archiwum wyjaśniła, że do obsługi skanerów „wskazani zostali pracownicy posiadający doświadczenie w zakresie obsługi urządzeń reprograficznych i skanujących oraz przeszkoleni w zakresie postępowania z materiałami archiwalnymi”.

(dowód: akta kontroli str. 35-36, 320-323)

2.2. Budowa infrastruktury technicznej służącej do digitalizacji, przechowywania i zabezpieczania zasobów cyfrowych

Archiwum dysponowało dwoma pracowniami digitalizacyjnymi o łącznej powierzchni 21,72m². Pracownia digitalizacji (przy ul. Siennej 16 w Krakowie) powstała w wyniku opróżnienia magazynu mikrofilmów, afiszy i plakatów. Dla pracowni opracowano regulamin ich funkcjonowania, a jeden z jego wymogów dotyczył zapewnienia odpowiednich warunków środowiskowych.

Dyrektor Archiwum wyjaśniła, że nie przeprowadzono oszacowania potrzeb własnych i wymagań w zakresie infrastruktury technicznej, niezbędnej do zapewnienia digitalizacji dóbr kultury, ponieważ Archiwum prowadzi zaawansowane prace związane z budową nowej siedziby, w związku z czym, nie jest planowana rozbudowa istniejącej infrastruktury technicznej służącej cyfryzacji. Termin składania prac konkursowych na projekt architektoniczny upływa 3 marca 2015 r., zakończenie inwestycji zaplanowano na 2019 r.

Pracownie digitalizacyjne były przygotowane zgodnie z zasadami ustalonymi przez NDAP i wyposażone w profesjonalne skanery.

W serwerowni znajdującej w budynku przy ul. Siennej 16 w Krakowie, przechowywane były wzorcowe kopie cyfrowe zdigitalizowanych materiałów archiwalnych. Koordynator ds. digitalizacji wyjaśnił, że: kopie te, wykonane w formacie bezstratnym TIFF były przechowywane na serwerze a ich druga kopia była umieszczana na zewnętrznym dysku twardym (2 TB) i przesyłana do NAC w celu długoterminowej archiwizacji w CRC. Częstotliwość przekazywania dysków twardych z kopiami wzorcowymi do NAC uzależniona była od stopnia ich zapelnienia. Szacowany czas zapelnienia dysku 2 TB (na które składa się skanowanie, kontrola jakości, kopiowanie z serwera) wynosił około dwóch do trzech miesięcy. Archiwum przekazywało do NAC rocznie około 10 TB kopii wzorcowych. Konwersja przechowywanych na serwerze Archiwum kopii wzorcowych plików cyfrowych z formatu TIFF na format jpg dokonywana była po otrzymaniu z NAC informacji o długoterminowym zabezpieczeniu kopii wzorcowych. Okres przechowywania kopii wzorcowych w Archiwum był więc uzależniony od harmonogramu prac NAC. Dostęp do serwerowni, możliwy był po przekroczeniu dwóch stref bezpieczeństwa ograniczonych metalowymi kratami, otwieranych przy użyciu elektronicznych kart dostępu.

(dowód: akta kontroli str. 290, 296-297, 312-314, 361-362, 366-367)

2.3. Zamówienia publiczne przy zlecaniu usług i zakupie sprzętu

Analiza trzech największych wartościowo postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na zakup wyposażenia pracowni digitalizacyjnych wykazała, że Archiwum przestrzegało przepisów ustawy Prawo zamówień publicznych. Badaniem szczegółowym objęto procedury w trybie przetargu nieograniczonego na dostawę:

- skanera dzielowego zakupionego za 244,8 tys. zł,
- skanera płaskiego, wraz ze stacją roboczą (zestawem komputerowym) i oprogramowaniem, zakupionego za 173,9 tys. zł,
- stacji graficznej do obsługi skanera z oprogramowaniem, profesjonalnego monitora do zastosowań graficznych, serwera plików (NAS), dysków IBM do macierzy dyskowej, zakupionych za 59,7 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 292)

2.4. Przychody uzyskane w związku z prowadzoną digitalizacją

W okresie objętym kontrolą Archiwum uzyskało przychody w łącznej wysokości 904 tys. zł, w tym przychody pozabudżetowe – 386,4 tys. zł. Przychody budżetowe uzyskano z tytułu najmu i dzierżawy, sprzedaży wyrobów i usług (kursów i szkoleń oraz usług reprograficznych). Przychody pozabudżetowe uzyskano z tytułu przechowania dokumentacji niearchiwalnej, konserwacji, reprografii. Z tytułu prowadzonej digitalizacji nie uzyskano przychodów.

(dowód: akta kontroli str. 299-310, 373-381)

Ustalone
nieprawidłowości

Nie stwierdzono nieprawidłowości w skontrolowanym zakresie.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania Archiwum w zakresie tworzenia infrastruktury technicznej dla zasobów cyfrowych.

3. Upowszechnianie zasobów cyfrowych

Opis stanu
faktycznego

Upowszechnianie zasobów cyfrowych było jednym z priorytetów wymienionych we wnioskach o dofinansowanie zadań w ramach WPR Kultura+, w których określono, że: „Publikacja archiwaliów on-line umożliwi szersze dotarcie Archiwum do naszych użytkowników”. Określono w nich zasięg społecznego projektu, z uwzględnieniem potrzeb różnych grup społecznych, w tym potrzeb osób niepełnosprawnych, a także różnych grup wiekowych.

W okresie kontroli Archiwum przekazało do NAC (do udostępnienia) 483,9 tys. kopii cyfrowych zdigitalizowanych materiałów archiwalnych, a w odpowiedzi NAC poinformowało, że udostępniło 674,4 tys. kopii cyfrowych w serwisie szukajwarchiwach.pl.

Dyrektor Archiwum wyjaśniła, że różnica pomiędzy ww. liczbami kopii cyfrowych wynikała stąd, że w ww. informacji o udostępnieniu, NAC wykazał kopie cyfrowe z mikrofilmów z zasobu krakowskiego, wykonywane i przechowywane w CRC.

Od czerwca 2013 r. Archiwum umieszcza na stronie www.ank.gov.pl - w zakładce „zbiory online – uzupełniane na bieżąco informacje, dotyczące zdigitalizowanego zasobu dostępnego online (po otrzymaniu potwierdzenia z NAC faktu zamieszczenia materiału na portalu www.szukajwarchiwach.pl). Na ww. stronie internetowej znajdowały się linki do 67 zdigitalizowanych zespołów dostępnych online.

(dowód: akta kontroli str. 131, 289-290, 324-360, 382-390, 397)

W badanym okresie Archiwum nie było kontrolowane w zakresie digitalizacji zasobów archiwalnych.

(dowód: akta kontroli str.402-406)

Ustalone
nieprawidłowości

Nie stwierdzono nieprawidłowości w skontrolowanym zakresie.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania Archiwum w zakresie upowszechniania zasobów cyfrowych.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁸, nie formułuje wniosków pokontrolnych.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli. Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Krakowie.

W związku z niesformułowaniem wniosków pokontrolnych Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie nie oczekuje odpowiedzi na niniejsze wystąpienie pokontrolne

Kraków, dnia marca 2015 r.

Kontrolerzy

Barbara Madejska
Specjalista kontroli państwowej

Andrzej Lis
Specjalista kontroli państwowej

⁸ Dz. U. z 2012 r., poz.82 ze zm.